

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 804

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. I. Pars I. Wien 1793.

151

C O D I C E S

152

sacerdotali moderno ad antiquum habitum comparato, quid mystice significet, persequamur. Sumta sunt haec e Rabani L. I. de Institut. Clericor. a C. 14. edit. suprac. T. VI. p. 7. sed hic succinctius repraesentata.

Fol. 217. iterum redditur ad *Glossas* et quidem in *Psalmos*, in *Epistolam ad Hebraeos* et in *Apocalypsin*, ubi C. 21. v. 8. in voce *execratis* sistitur, quin folium deperiisse videatur. In secunda hac Expositionis Parte, videlicet a *Libris Samuelis*, rarescunt *Glossae Theotiscae*; invenias tamen *fol. 155.* in precatio, maledictio, *Schelta*. *Fol. 172.* Ptisanæ *Fesun* alias *Spruiur*. *Fol. 182.* *Fascinatio Zouper &c.* Donec aliud edocear, Contenta hoc Codice ab ore *Rabani Mauri* dictantis a Discipulis excepta fuisse teneo.

LXV. VIII. 4.

460 Codex membraneus lat. Sec. XII. Folior. 183. 4. eleganter exaratus, rubricis distinctus, olimque Monasterij sancti floriani patav. Dyoc. sequentia continet: I. Glossas seu Interpretationes difficultiorum Vocabulorum S. Scripturae non Alphabeti Ordine, sed Librorum, qui se hac ratione consequuntur: Pentateuchus, Iosue, Judicum, Regum, Prophetae, Job, Salomon, Paralipomena, Esdras, Esther, Tobias, Judith, Machabaei, Evangelia, Actus, Epistolae Canonicae, Paulinae, Apocalypsis, et Psalterium. Praeit Quaestio: Quid primum in-

quirendum sit in Libro. Ad quam respondetur: Primum inquirendum est omnium Librorum tempus. Locus. Persona. Et quare non XII. evangelia recipientur. nisi quatuor. quia uidelicet totus mundus constat ex IIII elementis &c. Futili hui rationi insistit pluribus Nofer, sed nota, illius aevo non nisi XII. circumdata fuisse Evangelia, quorum numerus nunc, diversis saltem sub titulis, pene ad XL. adcrevit. Expositio porro illius non tantum ad sacros Libros, sed etiam ad Hieronymi Praefationes porrigitur. Ita ante Genesim explicatur: Presagus. Pentateucus. Sintagma. Apocrifa. Hybaros. Nenias. Authenticos. Oeconomicon. Xenofon. Karismata. Dein Geneseos initium sic habet: Bresith. hebraice. genesis grece. Latine generatio. Paradisus. est locus in orientis partibus constitutus. cuius uocabulum ex greco in latinum uertitur hortus. porro hebraice eden dicitur quod in nostra lingua interpretatur delicie. quod utrumque iunctum facit hortum deliciarum &c. Quibusdam Libris peculiares Tractatiunculae subjiciuntur, ut Genesi De vita Ade, Exodo De habitacione israel, videlicet in Aegypto &c. Plures Libri duplum habent Commentariolum, quorum posterior semper inscribitur Alia edicio. Non indoctum fuisse oportet Glossatorem. Vestigia Hieronymi, Isidori, Walafridi legendis literae plerumque insistit, raro in mystica divertens; hebraicae tamen graecaeque linguae parum gnarus infelius saepe ετυμολογιζει, in quo, uti

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 804

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. I. Pars I. Wien 1793.

153

HERMENEUTICI.

154

uti et operis forma sequacem habuit Job. Marchesinum famosi Mammetraeti compilatorem.

II. fol. 81. absque titulo sequitur Expositio Hymnorum in officio ecclesiastico decantari solitorum. Initium Praelouquii: *Liber iste dicitur hymnorum. hymnus est laus dei cum cantico facta. Quatuor fuere principales actores qui hymnos componuerent. Gregorius. Prudencius. Ambrosius. Sedulius. sed quidam vir prudens nomine bilarius uidens eos multos composuisse hymnos. placuit ei multos in unum colligere et compendiosum opus facere &c. Bona Commentatoris pace Hilarius iste, Episcopus videlicet Piclav. neque collegit unquam *Hymnos*, neque Gregorii saltem et Sedulii colligere potuit, quos multum aetate praecessit. Vide, si lubet, Hist. Liter. Franc. T. I. P. 2. p. 180. et Celf. Gerberti T. I. de Cantu et Mus. sacra p. 80. Opusculum nostrum in rudioris Cleri adjumentum Sec. XV. non semel typis prodiit, inscriptum *Expositio bimorum cum notabili Commento*. Ita mihi objacet Editio Quenteliana Colon. 1492. 4. Verum Librarius noster laborem in *Hymno II. de Dedicatione Ecclesiae* abruptit his verbis: *qui cottidie speculanuntur gaudium eterni et sanctissimi regis. in utroque in duabus partibus gloria —. Hymnis hisce, earumque Expositioni emendandae sub renascentium Literarum diluculum manus admovere Nostrates strenui Jac. Wimpelingius et Henr. Bebelius.**

III. fol. 105. *Incipit Liber differenciarum ysidori spalensis episcopi.* Initium: *Inter deum et dominum ita quidam diffinierunt, ut in dei appellatione patrem, in domini filium intelligerent.* In edit. Paris. 1601. *Liber iste p. 291.* Secundus inscribitur de *Differentiis* cum addito *spiritualibus*, sed ad ejus calcem in Cod. legitur: *Explicit. Liber. Primus. et mox: Incipit Liber Secundus differentiarum ysidori.* Hic porro *Liber* non est ille, qui in Edit. memorata p. 281. de *Differentiis Primus* prae-notatur, sed ille, quem in Edit. Madritana anni 1599. repertum *Parisinus Editor* Jac. Du Breul p. tandem 741. sequi jussit. Praeit illum idem, quod in Edit. Praelouquium: *Ysidorus. Letori salutem. Plerique veterum sermonum differencias &c. sed in ipsis Differentiis nullus ordo alphabeticus observatur, primaque est inter Celum. etherem et etheram.* Adsunt praeterea variae, quae in Edit. desiderantur, ut fol. 135. *Inter sompnum et soporem*, quin ipsa *Differentia ult.* quam adscribo: *Inter uenenatum, uenenosum et uenenarium. Venenata res est. in quam coniectum est uenenum ut potio. Venenosum in qua natum est. ut herba et serpens. Venenaria que facit uenenum ut mulier.* In utroque denique Libro non pauca ab Editis variant, Codicemque ad restituendum *Iсидорум* genuinum commendant.

IV. fol. 136. *Liber synonimorum*, a secunda manu: *Ysidori ut videtur.* Certe non illorum

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 804

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. I. Pars I. Wien 1793.

155

C O D I C E S

156

Synonymorum, sive *Soliloquiorum*, quibus *Homo* et *Ratio* apud *Isidorum* concertant, sed *Isidorum* edidisse inter alia *Alphabetum Verbalium*, autor est *Lucas Tudensis* in ejus *Vita* c. V. T. I. *Ador. SS. April.* p. 340. Quid igitur, si *Alphabetum* istud hic teneremus? Praeloquium tale est: *Collegi ea que pluribus modis dicerentur, quo uberior promtiorque esset oratio. quorum plerunque multo maior pars trahi in has omnes formas posset. ceterumque ueniet minime. Ac mirum erit. si pluribus locis eadem uerba legerentur. an quod memoria fugerit. an quod pluribus significacionibus conueniant.* Igitur per alphabetum inicium capiamus. Non ab ludunt haec ab *Isidori* stilo. Initium porro *Synonymorum* sic habet: *Abditum.* (idem ac) *opertum.* *Absconditum.* *Obscurum.* *Obumbratum.* *Obtusum.* *Lucum* (quid istud?) *Inuolutum.* *Cooperatum.* *Tectum.* *Occultum.* *Adipiscitur.* (idem ac) *Consequitur.* *Nanciscitur.* *Possidet.* *Fruitur.* *Potitur.* *Ambicio* (idem ac) *gratia forensis.* *Blandicie.* *Popularitas* &c. Atque in hunc modum *Verbis* admixta sunt *Nomina* numero tamen minore, ita, ut denominatione a posteriori sumta Index hic semper *Alphabetum Verbalium* dici queat, quale ab *Isidoro* relictum supra memoravimus. Quid, quod valde credibile sit, eum, qui *Differentiis* Vocum latinarum indicandis operam locavit, etiam *Synonymis* earum colligendis studuisse. Atqui in praesenti Codice *Synonymiae* preffo pede *Differentias* se-

quuntur. Mendis ceterum non caret Exemplar, ut vel ex fine observes: *Zelus. id est Amor. Zelus. Inuidia. Zelotipus. Zolotipe. Zelotipo.*

V. fol. 145. *Gregorius de prophetiis.* Est *Homilia I.* seu *Praefatio* hujus Doctoris in *Ezechiel Prophetam*, ut legitur Edit. *Maur. Paris.* T. I. 1705. p. 1173. f. demta solummodo prima periodo. Unde nobis ita incipit: *Prophetie tempora tria sunt &c.* nec mendis caret.

VI. fol. 150. sequuntur *Συμπυκτα* sacra et profana, quorum Rubricas indicabo: *De quatuor Differentiis Scripturae.* *De ueste Sacerdotis scissa.* Quare dominus stans et non sedens in libro legerit. *De Ancilla.* *De Vidua sareptana.* *De Naaman.* *De Antichristo*, qui Nostro Barrabas est. *De Daemoniaco.* *De Passione Domini.* *Augustinus de secreto incarnationis.* Locus, ut puto, spurius, qui incipit: *Inter cetera et ad (hunc?) locum lege cum timore caute et secrete. Veni ad me et dicam tibi quemadmodum virgo concepit.* et melius est ut in sermone sit uercundia quam in fide pericula &c. *De generatione Christi.* *De Nitro.* *Nomina trium magorum.* Sic: *Hec sunt nomina trium magorum de terra euilath qui Christo minera obtulerunt.* *Melchius.* *Caspar.* *Putzar.* *Melchius in capillis et barba canus erat.* *babens tunicam iacinetiam et pallio polimio indutus erat.* ipse aurum obtulit Christo. *Caspar iuuenis in barba rubicundus erat.* *ueste byssina indutus.* ipse thus obtulit

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 804

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. I. Pars I. Wien 1793.

157

HERMENEUTICI.

158

tulit Christo et digne eum adoravit. Putizar uel bassamar in capillis et barba (nondum facie) niger erat. habens tunicam rubeam. sago albo et uaria calcamenti. ipse mirram obtulit. — Tria uestimenta significant patrem et filium et spiritum sanctum. Notent haec Pictores. Deinceps de Rebus Romanorum, Magistratibus, Militia, Armis, Ludis, &c. maximam partem ex Isidori Originibus.

VII. fol. 157. *Expositiones diversorum uocabulorum. Libellus est Fab. Planciadis Fulgentii editus saepius cum Non. Marcello, et inter Autores Ling. Lat. a Dion. Gothofredo n. 5. Genevae 1595. 602. et 622. 4. Abest a Nostro Epistolium praevium, textus ipse non parum vitiis laboret. Initium: Sandapilam dici uoluerunt antiqui feretrum mortuorum. i. loculum in quo non nobilium corpora. sed plebeiorum atque dampnatorum cadavera portabantur &c. Deest in fine expositio τε Delenificus, ejusque loco adtexta est Series Vocabulorum graecorum latine redditorum, puta: Apofatum. i. negatiuum. Catafaticum. i. Confirmatiuum &c. et ipsa non parum deformata.*

VIII. fol. 160. p. 2. *Expositiones Vocabulorum. Congeries jam tardioris aevi Catholicon Job. Januensis et Vocabularium Ex quo sapiens. Initium: Diffipo componitur a prepositione dis. et a uerbo sapio sapis. i. spargo. quod descendit a nomine sapa. i. fossarium. Non omnium tamen Vocum indicantur Ετυμα, saepe solus Vocabuli sig-*

nificatus exponitur. Ita: *Palma tres habet significationes. Palma. i. manus extenta. palma est arbor cum foliis. palma est uictoria.* E vocabulo *Formadius* Italum habuisse Compilatorem, nisi jam Teutonica inspersa essent, id, quod in sequentibus *Indiculis* longe frequentius accedit. Hic legas: *Publico. i. proscribo. ich frone. Paruipendo. ich versmabe. Aditum vleze. Aditus zuovart. Prouisor amman. Vendico ich aigene. Gerulus tragere. Suggero ich rate. Conuenio ich gespriche. uel dinge. uel anwirde. uel zesamene chume. Circumuenio ich betræge. Dica brief. uel sage gerwne. Auleum umbebanach.*

IX. fol. 163. *Incipit Abecedarius. Expositio Vocabulorum, sic dicta, quod ad Alphabeti prae scriptum ordinata sit. Graeca hic latine, Latina teutonice explicantur. Delibemus quaepiam. Ascia twerhacs. Anchora senchelstain. Arula gluthaven. Arioli Zouberare. Architector techare. Apes pigin. Aries pheterere. Albugo cincho. Aculeus gart. Brancon faux chouwe. Bilinguis bisprechere. Bom bus anspin. Bučilarius ochsnar. Ble sus lispar. Atque ita et reliquae Literae ad Glossaria nostra ditan da συμβολην suam conferunt.*

X. fol. 170. p. 2. *Greca Nomina Domini. Ita quidem Rubrica, sed per decursum multae aliae Voces hebraicae et graecae per latinas exponuntur, idque non raro aut Interpretis, aut Librarii culpa mendoſe. Sic: Silev ebr. apostolus grece. missus latine. Aſer ebr.*

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 804

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. I. Pars I. Wien 1793.

159

C O D I C E S

160

ebr. *malcharius grece. beatus latine*
 &c. Nullus hic Materiae vel Alphabeti ordo. Rubricam Nominum priorum sequuntur Rubricae *De Ordinibus sacris. Quid sit Missa. De Diebus et De Vespere.*

XI. fol. 175. Codicem egregium terminat *Nomenclator latino-teutonicus*, cuius primum Titulos dabo. *De Liniamentis hominis. De Propinquis. De Vestibus. De Agri cultura. De instrumentis coquine. De uasis cellarii. De instrumentis textrine. De instrumentis calcificum. De Lebisternijs. De domibus. De stabulis. De cibarijs. De utensilibus selle*, intellige Equi-

De instrumentis Textrinae.

- Gelu. *weppe.*
- Stamen. *warf.*
- Tramen. *wevel.*
- Liciatorium. *weppebom.*
- Licum. *barluf.*
- Panus. *spuole.*
- Pidonius. *strodel.*
- Confertorium. *techfisen.*
- Trama. *wintisen.*
- Insibulis. *schartinge.*
- Filamen. *garn.*
- Subtemen. *weuel.*
- Flemen. *masel.*
- Colus. *reche.*
- Lanipendium. *wolleroche.*
- Tradula. *wollebam.*
- Fusus. *spinnele.*
- Verticulum. *anspin.*
- Cerilla. *rifte.*
- Pensum. *michel.*
- Spinacium. *bachele.*
- Glomer. *cbliwelin.*

toriae. *De tentorijs. De artificio mulierum. De artificio fabrorum. De instrumentis nauium. De Armatura. De re rustica. De ornamentis ecclesie. Nomina Ciuitatum S. Scripturae. Nomina domorum. De Hospiciis. Nomina Librorum. De Figuris, grammatis et rhetoricas. De Animalibus. De vocibus ferarum. De Auibus. De garritu auium. Nomina piscium. Nomina Lignorum. Nomina herbarum et radicum. De Propinquis iterum. De condicione diversa hominum. De variis utensilibus. Dein Titulum unum alterumque in gratiam veteris Teutonismi Studiosorum adscribam:*

Nomina Piscium.

- Esox. *husc.*
- Squatus. *salme.*
- Escorus uel Sumurus. *sture.*
- Murena. *lantfrit.*
- Lucius. *beched.*
- Tincus. *tinke.*
- Capedo. *caudin.*
- Trita. *vorhe.*
- Timallus. *asche.*
- Allech. *herinch.*
- Balena. *flige.*
- Clauculus. *wize vische.*
- Rubeta uel tinnus. *rote.*
- Trutta. *vorhe.*
- Mugil. *barbe.*
- Anguilla. *ai.*
- Millago. *nivnouge.*
- Capito. *chape.*
- Afforus. *pbrille.*
- Saxatilis. *grundele.*
- Ceruleus. *charpbe.*
- Dentix uel vibex. *waler.*
- Phoca. *prachse.*

Erunt

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 804

Michael Denis: Codices Manuscripti Bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini Aliarumque Occidentis Linguarum. Vol. I. Pars I. Wien 1793.

161

HERMENEUTICI.

162

Erunt fortasse, quos in hoc Specime non *Teutonica* tantum, sed vel ipsa *Latina* advertent, qui que una mecum optabunt, ut *Nomenclator* totus in usum publicum cedat.

LXVI.

67 *nunc*
VI.B.
14 Codex membraneus lat. Sec. XIV. Folior. 118. f. per duas columnas literis minusculis exaratus et rubricatus continet *Enarrationes in Psalmos, in Actus Apostolorum, in Apocalypsin, in Epistolas Canonicas.* In Psalmos hoc est initium: *Beatus. Psalmus iste titulum non habet dupli ratione. quia proemium est. et prologus. et continet totam libri materiam. i. christum totum. et membra. sponsum et sponsam. christum et ecclesiam. et quia alibi titulus restat inquirendus et requirendus. &c.* Sic proceditur usque ad Psalmi CVIII. *Deus laudem meam &c. v. 21.* ubi sensu manente imperfecto finitur: *In Glo. nullis meritis operum precedentibus sed communicantibus neque enim angeli.*

Enarratio in Actus Apostolorum fol. 78. sic incipit: *Mandragore in portis nostris dederunt odorem suum. In ecclesiaste legitur quod funiculus triplex non de facili rumpitur &c.* Capitum nulla fit distinctio, finiturque in conciliacione Bedae et Rabani circa tempus martyrii Principum Apostolorum cum clausula: *Explicant actus apostolorum.* Tum statim

Fol. 83. p. 2. Incipit apocalipsis. Ingressus est: Micheas erit iste. Denis Codd. mss. theol. Bibl. Palat.

pax cum uenerit assirius. in terram uestram et quando calcauerit in domibus uestris &c. Finis: *Alij babent. q. excommunicavi. et cristus mecum excommunicat.* Demum

Fol. 86. sub rubrica: Canonicce Epistole, sequitur harum brevis expositio, cuius principium est: Uidi et ecce candelabrum totum aureum. et lampas ejus super capud eius &c. Job. I. c. 5. explicatur utrumque testimonium, coeleste tamen confuse, novo arguimento, quam facile turbentur Librarii, ubi eaedem voces repetendae sunt. Clausula est: quia ipse est potens cui nichil resistit, et hoc ante omnia secula etc. Amen hoc est uere. Explicant canonice epistole.

Autorem Enarrationum in Psalmos Gilbertum Porretanum Ep. Piastavensem Sec. XII. scriptorem esse, ipsum earum initium evincit, quod habes etiam apud Ouidium T. II. p. 1286. ubi plures Mspetae citantur, uti et in Bibl. sacra Lelongii T. II. p. 911. Typis expressas unquam fuisse, non putem, neque id adeo dolendum. An vero reliquae etiam Enarrationes Giberti partus sint, quanquam tractandi ratio et stilus id suadere videantur, tacentibus Henrico Gandav. Trithemio, Caveo, Ovidio, Fabricio &c. adserere non audeo. Fronti Codicis nostri adscriptum est: Liber fratrum minorum in Winna.

LXVII. VII. B. 13

Codex membraneus lat. Sec. 90 XII. Folior. 176. f. nitide exaratus

L

tus